

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

(Нови Репортер, 03.05.07)

Када је Тужилаштво Хашког трибунала пре три и по године објавило своје последње оптужнице, један од најсрећнијих људи на подручју бивше Југославије био је Ејуп Ганић. Све се по Ганића завршило како је и очекивао: без оптужнице, пошто је његов предмет који је почетком 2002. године у Хаг упућен из РС купио прашину у згради Трибунала, упркос веома убедљивим доказима за злочин над припадницима ЈНА у Добровољачкој улици у Сарајеву, 3. маја 1992. Припадници Територијалне одбране БиХ и муслиманских парамилитарних јединица убили су тог дана, касно поподне, за само неколико минута, 42 официра и војника ЈНА из колоне, која се повлачила из круга Команде Друге војне области ЈНА под "гаранцијама" председника тадашње Републике БиХ Алије Изетбеговића и уз пристанак команданта УНПРОФОР-а, канадског генерала Луиса Мекензија.

"Ако си јачи, дери!"

Нападу од 3. маја, претходило је низ напада парамилитарних формација и муслиманских милиција под контролом сарајевских ратних власти на објекте Команде Друге војне области ЈНА у сарајевској општини Стари град, почев од 22. априла. У те нападе, ако већ није вукао све конце, био је поприлично уплетен командант Армије БиХ Сефер Халиловић. У једном пресретнутом разговору са командантом локалне ТО у Старом граду, Хамидом Бахтом (данас пензионисани генерал Војске ФБиХ), Халиловић дословце каже "Ако си јачи, дери!". Био је то одговор на Бахтино питање "шта даље да ради" у жељу напада на Дом ЈНА и Команду Друге војне области. Са образложењем да "војска има намеру да обори легално изабрану власт у Сарајеву", Халиловићеви потчињени данима су "дерали" по опкољеним објектима ЈНА у центру Сарајева, а 2. маја извршили су општи напад на Дом ЈНА у којем су убили 11, а теже ранили шест војника и старешина. "То је била будалаштина. Војска је имала авијацију, артиљерију, тенкове и да је хтела да обара ту власт у Сарајеву, могла је да је обори", сведочио је касније генерал Александар Васиљевић, тадашњи начелник Управе безбедности ЈНА.

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

Неколико дана раније, Васиљевић је из Београда у Сарајево дошао са задатком да покуша да на миран начин евакуише преостале припаднике ЈНА у Сарајеву.

"Када су нападнути људи у Дому ЈНА, 2. маја, генерал Милутин Кукањац је наредио да припадници војне полиције оду и провере о чему је реч. Али, муслимани блокирају и нападају ту јединицу и заробљавају свих 20 војника. Онда Кукањац наређује да из Лукавице крену три тенка, која они дочекују на мосту на Скендерији и спаљују посаде у сва три тенка - струјом из трамвајских жица", сведочио је генерал Васиљевић током истраге коју је 1993. године започео Врховни војни суд у Београду, а која је трајала следећих неколико година. Постоји неколико кадрова угљенисаних и полуспаљених лешева војника, које је снимила камера ЦНН-а непосредно након спаљивања тенкова. Даљње снимање, како се види на крају снимка, није им дозвољено.

Истог дана у ЈНА су помислили да ће, ипак, животи преосталих војника у Сарајеву бити спасени: као поручен, из Лисабона је на сарајевски аеродром "Бутмир" слетео Алија Изетбеговић у друштву своје кћерке и потпредседника своје владе Златка Лагумџије. Западни медији објавиће касније Изетбеговићеву причу да је сам одлучио да слети, иако је имао информације да ЈНА контролише аеродром. Када се авион са трочланом делегацијом приземљио, командант ЈНА на "Бутмиру" Саво Ђурђевац, саопштио је Изетбеговићу да ће једно време бити задржан. У ЈНА су веровали да ће тим чином успети да издејствују мирно повлачење из објеката Друге војне команде. Изетбеговић, његова кћерка и Лагумџија пребачени су у војне објекте у Лукавици: само је још то држало у животу војнике ЈНА у паклу у центру Сарајева. По доласку у Лукавицу, Изетбеговићу је омогућено да се чује са Ејупом Ганићем: "Ви, Ганићу преузимате команду. Оно што ви одлучите, то је то", рекао му је Изетбеговић телефоном.

Договор

Трећег маја пре подне, генерал Луис Мекензи најпре се састао са Ганићем у згради Председништва РБиХ, а онда отишао у Лукавицу. Тамо је, по сопственој причи, затекао Изетбеговића како телефоном разговара са Кукањцем. Из зграде Команде Друге војне области, под опсадом и сталним нападима, Кукањац је тражио слободан пролаз до Лукавице за својих 260 људи, возила и опрему у замену за Изетбеговићев слободан пролаз до зграде Председништва РБиХ. Изетбеговић се брзо сложио, али му је Мекензи рекао да је немогуће да УНПРОФОР гарантује безбедност таквог конвоја. "Не брините генерале, ја преузимам одговорност за безбедност особља ЈНА", дословце му је, како се сећа Мекензи, рекао Изетбеговић.

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

Међутим, већ током преговора са генералом ЈНА Миланом Аксентијевићем, Ејуп Ганић је игнорисао Изетбеговићеве гаранције.

"Истицао је да не признаје ништа што Изетбеговић договори са ЈНА, јер није слободан. Мислим да је то била маска за спровођење његовог плана", уверен је у свом исказу генерал Аксентијевић. Но, било је то пошто су Изетбеговић, његова кћерка и Лагумџија стигли из Лукавице у Команду Друге војне области.

Ганић је на то, наравно, пристао. Генерал Луис Мекензи био је уверен да неће бити никаквих проблема, тим пре што је по доласку у Команду, тамо затекао Јусуфа Пушину, помоћника министра унутрашњих послова РБиХ Алије Делимустафића.

Пушина је унутра седео са Кукањцем, објашњавајући - како се сећа Мекензи - да је ту "да би обезбедио пратњу Изетбеговићу до зграде Председништва РБиХ". План је брзо договорен: на челу колоне биће црвена "цета" у којој ће седети Пушина, затим следи возило УН-а са Мекензијем и чланом посматрачке мисије ЕУ Колмом Дојлом, а иза њих, у оклопном транспортеру, били су Изетбеговић и Кукањац. Иза тог транспортера ишло би седамдесетак камиона са око 260 војника ЈНА. Цео конвој требало је да дође до линије разграничења са српским снагама код Скендерије, где би Изетбеговић и његова пратња прешли у возило послато из Председништва РБиХ и одвезли се у зграду Председништва, док би конвој ЈНА продужио према Лукавици.

"О чему то, до врага, говорите?"

Око 18 сати све је било спремно за полазак, када су Мекензија позвали из његовог штаба. "Саопштили су ми да им је Ејуп Ганић рекао да је договор пао у воду. 'О чему то, до врага, говорите?', повикао сам у микрофон... Отишао сам код Изетбеговића и питао га: 'Коме да верујем, Вама или Ганићу?' 'Генерале, имате моју реч и реч нашег војног команданта', одговорио ми је. Онда сам радио-везом саопштио штабу: 'Полазимо. Реците то Ганићу...', написао је Мекензи у својој књизи "Мировњак: пут до Сарајева". Да одлучи о поласку, Мекензију је помогао и Јусуф Пушина, наводећи да и он "гарантује безбедан пролаз конвоју".

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

Оно што се десило кроз неколико минута личило је на све друго, само не на "безбедан пролаз". После пређених неколико стотина метара, на локацији "Дрвенија", конвој је изненада заустављен, а задњи део колоне бесомучно нападнут: ватром из стотина аутоматских пушака, бомбама, тромблонским минама и молотовљевим коктелима.

"Одједном су почели да извиру као мрави из својих рупа са упереним пушкама. Трчали су са свих страна, псовали нам мајку, шутирали нас, тукли, посебно официре... После су нас одвели у неку фискултурну салу", препричао је један од заробљених војника ЈНА.

Генералу Мекензију јавили су радио-везом да је задњи део колоне нападнут и он је потрчао ка зачељу, али ни њему нису допустили да дође до самог места заседе. На једној од барикада је заустављен.

"Око 200 војника ЈНА је нестало, а касније сам открио да су их војници ТО заробили и одвели са собом. Све оружје и сву опрему су запленили, а шест официра хладнокрвно су убили. Ово је био најстрашнији дан у мом животу", записао је Мекензи. Но, број страдалих био је још већи: укупно 42 убијених старешина и војника.

Изетбеговић је, наводно, био љут на Ганића, али ће касније, 3. мај назвати "дан када смо коначно победили страх од четника". Генерал Јован Дивјак признаће, међутим, да "ти војници (у колони, оп.а.) у принципу нису ни били наоружани". А Ејуп Ганић признаће у једном интервјуу да је вођама ТО пред полазак конвоја ЈНА из Команде рекао да "птица не сме изаћи док се Изетбеговић не врати".

Генерал Мекензи се двоумио још само око имена наредбодавца напада на колону. "Никада засигурно нисам могао да утврдим ко је издао наређење да се отвори ватра на колону ЈНА, али сумњао сам да је то био Ејуп Ганић", написао је Мекензи.

Петнаест година након масакра припадника ЈНА у Добровољачкој улици оптужница још нема. Након што је Тужилаштво Хашког трибунала одбило да се озбиљно бави овим случајем, предмет је пре две године пребачен у Одељење Тужилаштва БиХ за ратне злочине у Сарајево. Одатле су ових дана саопштили да још увек "прикупљају детаље овог догађаја", иако за овај "догађај" постоји изузетно пуно информација и сведока (види антрфиле, оп.а.). Иако два битна сведока више нису међу живима (Кукањац и Изетбеговић), многи други кључни актери су ту: Ејуп Ганић, Стјепан Кљујић, Хасан Ефендић, Фикрет Муслимовић, Мустафа Хајрулаховић Талијан, Заим Бацковић, Јован Дивјак...

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

Транскрипти:

Дивјак: Је л' ово Ганић командује?

Из транскрипта пресретнутих разговора међу актерима напада на колону ЈНА, до којих је дошао "Нови Репортер" - а који се налазе и у Тужилаштву БиХ - недвосмислено произлази да је напад брижљиво планиран, с тим да су поједини детаљи мењани у складу са потребама и проценама нападача. Неколико кодних имена којима се користе учесници у разговору идентификовао је тадашњи министар унутрашњих послова РБиХ Алија Делимустафић током разговора са војним истражним органима у Београду 2002. године. Најзаступљеније име је "Заги", иза којег се крије, по Делимустафићевој изјави, главни оперативац у нападу Заим Бацковић(и данас једна од вођа СДА, оп.а.), човек који је готово у сталном контакту са Ејупом Ганићем. Током припрема, "Заги" најпре поручује:

"Порука од Загија, наређење од Загија за све јединице. Сва покретна возила непријатеља уништити. Припремити запаљиве смесе и све палити. Понављам: сва покретна возила од непријатеља уништити, припремити запаљиве смесе и палити све. Команда од Загија."

"Заги" убрзо прослеђује нову команду:

"Најближа јединица Добровољачкој, блокирати улицу, Заги овдје... Обарајте стабла, све живо, да се не могу ни милиметра помакнути и одма' по њима, ако пођу негдје бјежат'..."

Како су уследили протести шефа европских посматрача Колма Дојла, следе панична наређења да се сви који могу бити виђени код Команде Друге војне области сакрију да их не виде. Готово истовремено, следи порука о промени услова договора из Команде (где седи Ејуп Ганић), коју слуша и "Пушач", што је кодно име за Стјепана Кљујића, хрватског члана Председништва РБиХ:

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

"Команда, команда овдје. Слушај ме, слушај ме добро. Нема пропуштања војних возила, нема пропуштања борних кола, БОВ-ова, пинцгауера и осталог. То одмах има да се уништи...".

Заги: "Пушач, је л' можеш поновити то што си малоприје..."

Пушач: "Рекао сам да сам упутио поруку у Команду (Кукањцу) да гарантујемо пролаз без пуцања и провокација трима возилима УН-а и европских посматрача. А рекао сам да не дозвољавамо да се крећу војна возила... Заги, јеси л' чуо?"

Заги: "Добро је, преузето је."

Убрзо, међутим, опет следи промена услова од стране Ејупа Ганића, пренесена преко Загија:

Заги: "С обзиром на договор који је постигнут са Колмом Дојлом и свим странкама, договорено је да предсједник (Изетбеговић) дође у Предсједништво, те да се након тога кола УНПРОФОР-а окрену и оду на одредиште."

Пушач: "Г. Дојл, сада сам разговарао с њим, каже да су увјети били да кад крене предсједник, да крену и остала кола. Онда се г. Ганић и г. Колм Дојл нису добро разумјели..."

Пушач: "... Да ли су увјети договора били да се истовремено крене или да прво дође предсједник у Предсједништво?"

Ганић: "Прво треба предсједник да дође у Предсједништво..., а онда Кукањац треба да полази из Друге команде."

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

Заги: "... Јеси ли пренио г. Дојлу ову поруку г. Ганића?"

Пушач: "Јесам, дословце сам пренио... Овај капетан из УН-а је отишао да то каже г. Дојлу..."

Било је то пред полазак колоне, када генералу Мекензију јављају да је Ганић саопштио да је договор пао у воду, а Мекензи узвраћа поруку Ганићу.

Капетан УН-а Јониас: "Генерал Мекензи је сада у својим колима заједно са вашим предсједником и они чекају испред касарне. Чим се генерал Кукањац попне на брдо, они ће кренути са два аутомобила заједно у штаб УНПРОФОР-а и започети мировне преговоре. А ово је посљедњи позив, рекао је генерал Мекензи."

Ганић: "Реците генералу Мекензију да ово није оно што смо се договорили, јер дошло је до промјене, ово је другачије од онога што смо се договорили... Ја не могу доносити одлуке без предсједника."

Следи наставак овог разговора, који се завршава Ганићевим позивом Мекензију да му се јави радио-везом. Да ли су се чули пред сами полазак колоне, остаје непознато, али ускоро следи наредба из Центра одакле се руководи акцијом, а у којем се налази и Ганић:

"Свим јединицама ТО града: не дирати кола УНПРОФОР-а... Возилима ЈНА не дозволити пролаз и уништити... кола УНПРОФОР-а пустити до зграде Предсједништва".

Следи нечувени цинизам: покушаји да се успостави веза са Кукањцем и пренесе претходна порука, а пошто не успева, следи наређење:

"Центар говори, нико вас више не чује, центар говори... нико не смије проћи... само возила УНПРОФОР-а... Наређење, сачекајте сви... Свим јединицама, извршна команда:

Сећаш ли се Добровољачке?

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 03 мај 2007 14:23

ЈУРИШ!!! Из Врховне команде ТО БиХ... не могу возила пролазити... блокирајте то... док се председник не појави блокирај".

Уследио је општи напад на задњи део колоне, а на транспортер у којем се налази Изетбеговић, изненада се пење Јован Дивјак, отвара врата и преноси Изетбеговићеве речи да се не пуца. Изненада се ту појављује и камера ТВ Сарајево. Снима Дивјака на транспортеру, али уједно хвата и све звукове из Дивјакове мотороле. На реченицу: "Не пуцај, војска се предаје", глас из мотороле виче: "Радите оно што сам вам рекао... само рокај!"

"Је л' ово Ганић командује? Ејуп Ганић, овај што се дере и највише виче?", пита се Дивјак.

Колона је заустављена, у задњем делу колоне већ су побијени војници, остали излазе са подигнутим рукама.

Дивјак: "Наши су зауставили колону... не могу ићи даље од Дрвеније"

Заги: "Одмах заробити све њих, знате шта им радити... не може нико да прође... спреми ланце... ако буду безобразни."